

Tarix və onun problemləri, № 3 2011

MƏŞDİ İSMAYILOV

Heydər Əliyev Fondu

Türkiyə Nümayəndəliyi

politoloq

e-mail: m14ismayilov@gmail.com

AVRASİYAÇILIQ PRİZMASINDAN LEV GUMİLYOVUN ETNOGENEZ NƏZƏRİYYƏSİ**Açar sözlər:** Avrasiyacılıq, etnogenez, passionarlıq.**Key words:** Eurasianism, ethnogenesis, passionarism.**Ключевые слова:** евразийство, этногенез, пассионарство.**Klassik Avrasiyacı Məktəbin Mirası**

Hər şeydən əvvəl Lev Gumilyovun tarixə baxışı və bu baxış əsasında xalqların həyatlarına dair yaratdığı müfəssəl bir tarix nəzəriyyəsi olan etnogenez teoriyası tarixi qaynaqları baxımından klassik Avrasiyacıları Pyotr Savitskinin və Georgi Vernadskinin coğrafiya və tarix haqqındakı görüşlərinin izlərini daşımaqdadır. Xüsusilə Georgi Vernadskinin “Avrasiya ritimləri” adlı nəzəriyyəsində olduğu kimi Gumilyov da tarixin mahiyyətində dövrilik görməkdədir. Burada Gumilyov, Vernadskinin görüşlərini özünəməxsus formada daha da inkişaf etdirmişdir. Bu mənada, Gumilyovun nəzəriyyəsi həm metodologiyası, həm də tarix elminə qazandırdığı yeni terminologiya baxımından diqqəti cəlb etməkdədir.

Digər tərəfdən Gumilyov da eynilə P. Savitski kimi tarixə baxışında coğrafiyaya mərkəzdə yer verməkdədir. Bu baxımdan digər tarixçilər tərəfindən “coğrafi determinizm” meyl etməkdə tənqid edilmişdir. Ancaq Gumilyov tipik bir coğrafi determinist deyildir. Burada daha çox Gumilyovun tarixi məsələləri, coğrafiya, ekologiya, mədəniyyət, biosfera və hətda astronomiya kimi elmlərlə qarşılıqlı təsiri çərçivəsində araşdırdığını demək mümkündür. Gumilyov, klassik Avrasiyacı məktəbinin məkan faktoruna olan bağlılığını coğrafiya əsasında yenidən ön plana çıxarmaqla bərabər humanitar elmləri də təbiət elmləri ilə sentezləmişdir demək doğru olacaqdır.

Həm klassik Avrasiyacıların həm də Gumilyovun tarix nəzəriyyəsinin əsasında “*etnos*” anlayışı dayanmaqdadır. Hər iki tarix nəzəriyyəsinin əsas vurgusu “*etnos*” və “*millət*” anlayışlarının bir-birindən fərqləndirilməsidir. Bu nəzəriyyələrdə millət, Rus imperiyasının daha gec inkişaf mərhələlərində mədəniyyət, dil və dini baxımlardan bir-birindən fərqli mənşələrə sahib olan etnoslardan (xalqlardan) meydana gəlmişdir. Bu səbəblə də, Avrasiyada ortaya çıxan bu mürəkkəb struktur “çox etnikli millət” şəklində adlandırılmaqdadır.

Bu mənada Gumilyov, Savitski, Trubetskoy, Vernadski kimi klassik Avrasiyacı məktəbinin öndə gələn şəxsiyyətlərinin düşüncələrini daha da inkişaf etdirmişdir. Gumilyovun buradakı xidməti və gətirdiyi yenilik isə, Avrasiyacı müddəaları yeni bir tarix nəzəriyyəsi çərçivəsində təhlil etməsidir. Onun görüşləri əsasında bugün Rusiyada neo-Avrasiyacılar olaraq bilinən düşüncə hərəkatı öz dünyagörüşünü və ideologiyasını yaratmaqdadır. Gumilyovun klassiklərdən aldığı miras və bunu daha da zənginləşdirərək daha yüksək bir mərtəbəyə çıxarması haqlı olaraq ona bir müəllif kimi böyük şöhrət qazandırmışdır.

Etnogenez Prosesi

Bilindiyi kimi Gumilyov Sovet dövründə təqiblərə məruz qalan dissident bir elm xadimi olmuşdur. Özünün və əsərlərinin təqib olunması və senzuralara məruz qalması nəticəsində elmi dairələr xaricində demək olar ki, çox da böyük populyarlığa sahib olmamışdır. Məşhurlaşması isə Sovet İttifaqının dağılmasından sonra mümkün olmuşdur. Gumilyov günümüzdə Rusiyanın elm dairələrində Qərbdə Herder, Şpengler və Toynbi kimi yaxşı tanınan məşhur tarix fəlsəfəçiləri səviyyəsində önəmli bir tarixçi-mütəfəkkir kimi görülməkdədir.

Gumilyovun tarix görüşünün təməlinə iki əsas düşüncə dayanmaqdadır. Birincisi, yuxarıda da ifadə olunduğu kimi onun tarixin əsas subyekti kimi etnosu görməsidir. Gumilyovun buradakı təsəvvürünə görə, etnos əsas etibarilə biyoloji mahiyyətdə olsa da bəşəri varlıqlar arasında xüsusi bir statusa sahibdir. Gumilyov, etnosun sosial mahiyyətini vurğulamaqla bərabər, bundan daha çox onun fiziki-təbiətə məxsus xüsusiyyətlərinə diqqət yetirməkdədir. Bu səbəblə də, etnosların təbiət

Tarix və onun problemləri, № 3 2011

qanunlarına və təbiət proseslərinə uyğun olaraq analiz olunmalarının doğru olacağını ifadə etmişdir. (1, s. 271)

Bütün canlı organizmlar kimi etnoslar da təbii bir sistem olaraq görülməlidir. Bu mənada bütün canlı organizmlara məxsus bir qaydada etnoslar da məcburi olaraq doğulma, böyümə və yaşlanma mərhələlərini yaşamaqdadırlar. Gumilyov, etnik həyatın bütün bu mərhələlərini əhatə edən prosese ümumi formada "etnogenez" adını verməkdədir. (2, s. 250-289) Gumilyova görə bugün etibarlı ilə etnogenez prosesi tamamilə dərk olunmayan təbiət hadisələrinin nəticəsində meydana gəlməkdə və yarandığı ərazidə coğrafiyanı genişləndərək hərəkət gücünü yavaş-yavaş azaldaraq ətraf mühitlə tarazlıq yaradana qədər termodinamik bir sistem kimi fəaliyyət göstərməkdədir. (3, s. 160-177; 5, s. 34-52).

Göründüyü kimi Gumilyov, etnogenez prosesində termodinamik xüsusiyyətlərə malik bir qüvvədən, stimuldən bəhs etməkdədir. Bu, onun tarix görüşünün ikinci önəmli düşüncəsini təşkil etməkdədir. Gumilyov, bu qüvvəyə, stimula "passionar" təsir deməkdədir.

Passionarlıq

Gumilyovun etnogenez nəzəriyyəsində passionarlıq, etnosun mədəniyyət kodlarında mövcud olan genişləmə, yaratma impulsu olaraq görülməkdədir. (4, s. 141-145) Gumilyov, passionarlığı ideal üçün özünü qurban verməyə imkan, şərait yaradan fərdlərə məxsus biyokimyəvi enerjinin ortaya çıxardığı təsir olaraq görməkdədir. Bu mənada passionarlıq, insanın həyatda qalma (özünü qoruma) instiktinə qarşı əks-təsirə sahibdir. (3, s. 353-354) Bu görüş eyni zamanda Avrasiyacıların fərdə qarşı kollektivi (cəmiyyəti) önə çıxaran görüşləri dəstəkləməkdə və uyğunluq təşkil etməkdədir.

Gumilyov, etnosu analiz edərkən iki məsələyə diqqət çəkməkdədir. Bunlardan birincisi, etnosla ətraf mühit arasındakı təsiri, yəni etnogenez prosesinin işləyişini; ikincisi isə, nəzəri olaraq etnosun necə müəyyənləşdiriləcəyidir.

Gumilyov, ən ümumi formada etnosu, biyosferin tərkib hissəsi olaraq görməkdədir. Ancaq digər tərəfdən də etnosun sadəcə coğrafi şərtlərin təsiri altında olmadığını ifadə etməkdədir. (2, s.37) Gumilyov, biyosferanın bir alt sistemi olan antroposferanın çox sayda etnoslardan ibarət olduğunu düşünməkdədir. Burada "etnik ekologiya" adlı bir termindən istifadə etməkdədir ki, bununla etnosun təbiətlə olan münasibətləri ifadə olunmaqdadır. Bir tərəfdən etnosun həyatı, biyosferanın "canlı maddəsi" şəklində təsəvvür olunmaqdadır. Digər tərəfdən isə, biyosferanın bu canlı maddəsi gallaktikadan gələn kosmik enerjinin təsirinə məruz qalmaqdadır. Burada təbiət və etnos arasındakı qarşılıqlı əlaqə etnosun "coğrafi landşaftla" olan üzvi təsiri vasitəsiylə həyata keçməkdədir. Daha əvvəl də ifadə etdiyimiz kimi Gumilyovun bu tərz görüşləri Savitskinin görüşlərini xatırlatmaqdadır.

İkinci məsələ isə, ifadə oldunduğu kimi etnogenez prosesinin mərkəzində yer alan etnosun mahiyyəti ilə əlaqədardır. Gumilyov, etnosu, "ümumi daxili struktura və özünəməxsus davranış stereotiplərinə malik olan fərdlərin bütünlüyü" (3, s. 88) şəklində dəyərləndirməkdədir. Göründüyü kimi etnosun müəyyənləşdirilməsində "ümumi daxili struktur" və "davranış stereotipləri" kimi iki əsas komponent üzərində durmaqdadır. Onun düşüncəsinə görə, dil, irq, torpaq, adət-ənənələr, maddi mədəniyyət kimi faktorlar bəzən etnosun əsas müəyyənedicisi olabirlər. Ancaq bunlardan heç biri həlledici determinant deyildir. Etnosun ən önəmli göstəricisi onun "davranış stereotipləri"dir. Gumilyova görə davranış stereotipləri dediyimizdə, insanların uzun müddətli müştərək həyatlarının (bu millət, xalq, klan və qəbilə ittifaqı şəklində yaranan bir müştərəklik ola bilər) nəticəsində yaranan "həyat tərz, davranış şəkilləri, adət-ənənələr, zövqlər, nöqtəyi-nəzərlər və sosial münasibətləri" başa düşmək lazımdır. Hər bir grubun özünə xas olan davranış stereotipi və ya davranış şəkli vardır. Bu mənada bu davranış stereotipinin şəkilləndirdiyi etnik grubun kimliyini dəyişdirmək də mümkün deyildir. Bu stereotiplər etnosun həyatı boyu əsasən dəyişmədən mövcudluğunu davam etdirməkdədir. (2, s. 93)

Gumilyov, Benedikt Anderson kimi etnosu (millətə) "təxəyyül nəticəsində hasil olan bir icma" kimi görməməkdədir. Çünki Gumilyovun düşüncəsində etnik mənsubiyyətin insan şüurunda yeri olsa da, bu mənsubiyyət bu şüurun nəticəsi deyildir. Digər tərəfdən isə, Gumilyov İngilis tarixçisi Erik Hobsbaumlə eyni görüşü paylaşmaqdadır. Buna görə, etnik kimlikdə əsas müəyyən edici faktor "qan deyil inanc"dır. (2, s. 41, s.58) Ancaq hər ikisinin görüşündə fərqli məqamlar da üzə çıxmaqdadır. Hobsbaum, etnik kimliyi də eynilə millət kimi sosial konstruksiyanın bir məhsulu olaraq görməkdədir. Gumilyovda isə etnogenez, yəni etnosların yaranması, inkişaf etməsi və tənəzzülə

Tarix və onun problemləri, № 3 2011

uğraması prosesi sadəcə sosial deyil eyni zamanda təbiət faktorlarına da bağlıdır. Təbiət ilə olan qarşılıqlı təsirdə əsas əlaqə *etnos* və *landşaft* arasındakı münasibətlərdə müəyyən olunmaqdadır.

Gumilyova görə etnogenez prosesi ən az iki bir-birindən fərqli landşaft növünün kəsişmə nöqtəsində mümkünləşə bilər. (2, s. 254) Digər tərəfdən etnogenez üçün bir digər şərt də həmin ərazidə iki və ya daha çox etnosun bir yerdə mövcud olmasıdır. (2, s. 147) Bu mənada Gumilyov, etnogenez prosesini bir-birindən fərqli coğrafiyaların və landşaftların kəsişdikləri (qarşılaşdıqları) yerdə fərqli etnik elementlərin bir-birləri ilə yaratdıqları münasibətlərdən yarandığını düşünməkdədir. Demək olar ki, bu nəzəriyyədə etnogenez prosesinin başlaması üçün fərqli coğrafi şərtlər altında yaşayan başqa bir etnosa ehtiyac duyulmaqdadır. Gumilyovun düşüncəsinə görə, etnoslar yarandıqları andan etibarən qarşı-qarşıya olduqları coğrafi şərtlərə adaptasiya olmağın zəruriliyini hiss etməkdədirlər. Bunun ən mühüm göstəricisi kimi etnosun davranış stereotiplərini göstərməkdədir. Ancaq Gumilyov, coğrafiyanın hansı mexanizmlərlə davranış stereotiplərinə təsir etdiyini qeyd etməmişdir. Gumilyovun buradakı iddiasına görə, etnosun iqtisadi fəaliyyətinin əsasında landşaft; əxlaq kodlarının və davranış stereotiplərinin əsasında isə iqtisadi fəaliyyət dayanmaqdadır.

Bildiyimiz kimi sosial nəzəriyyədə (social theory) "*etnos*" anlayışı üzərində dayanan və bu haqda önəmli əsərləri olan bir digər araşdırmaçı da Antoni D. Smitdir. Burada həm Gumilyovun həm də Smitin istifadə etdikləri "*etnos*" anlayışlarını müqayisə etmək olduqca yerində olacaqdır. Smit etnosu, "əcdadlara dair ortaq əfsanələri və tarixi yaddaşı; tarixən formalaşmış bir əraziyə qarşı müəyyən bir münasibəti; elit təbəqələri ilə müəyyən dərəcədə bir həmrəyliyə sahib olan; və nəhayət kollektiv bir grub adı daşıyan insan grubları" şəklində müəyyənləşdirməkdədir. (5, s. 60; 10, s. 48-51) Bu mənada Smit, etnik icmanın (grubun) əsas müəyyən edici xüsusiyyətlərini aşağıdakı kimi göstərməkdədir;

- *Grubun bütünlüyünü əks etdirən bir "izm" və ya simvol;*
- *Ortaq əcdadlara dair bir əfsanə;*
- *Etnik grub üzvlərinin paylaşıqları tarixi yaddaş və adət-ənənələr;*
- *Ortaq mədəniyyətin bir və ya bir neçə ünsürü;*
- *Tarixi bir məkan və ya "vətənlə" olan əlaqə;*
- *Ən azından etnosun elit grubları arasında həmrəyliyin müəyyən dərəcədə təmin olunması.* (6, s. 13)

Gördüyümüz kimi Smit üçün etnosun müəyyən olunmasında əsas faktorlar mahiyyət etibarı ilə mədəni və simvolik əhəmiyyətdədir. Ancaq digər tərəfdən Gumilyov üçün əsas olan etnosun mütəmadi olaraq coğrafi şərtlərin təsirinə məruz qalması və biyoloji bir varlığa sahib olmasıdır. İfade etməliyik ki, Gumilyov heç də etnosları fiziki-üzvi şərtlər daxilində analiz etməklə mədəniyyət faktorunu inkar etməməkdədir. Çünki, Gumilyova görə etnosun əsas göstəricisi olan davranış stereotipləri, genetik yolla keçməsi daha çox etnosun "*körpəlik*" və "*uşaqlıq*" dövrlərində bu stereotipləri öyrənmələri ilə davamlılığını qorumaqdadır. "Davranış stereotipləri bir dəfə qəbul olunduqdan sonra fərdin etnik xarakterində mövcudluğunun əsas funksiyasını yerinə yetirməkdədir." (7, s. 252-270)

Gumilyovun diqqətə aldığı bir digər mədəniyyət faktoru da, etnosa aidiyyət hissini gücləndirən və hər zaman mübarizə anlamını daşıyan "özgəsi"nin mövcudluğudur. Onun nəzəriyyəsində etnos anlayışının digər bir xüsusiyyəti də etnosun ictimai-tarixi bir kategoriya şəklində görülməsidir. Beləliklə, Gumilyovun nəzəriyyəsində "*millət*" anlayışından tamamilə uzaqlaşdığını deməyimiz doğru olacaqdır.

Millət Məfhumu

Gumilyova görə, millət, etnosun (etnik təmsilin) bir çox göstəricisindən sadəcə biri ola bilər. Bu mənada təbii-fiziki bir xarakterə sahib olan etnos, ənənəvi "*klan – qəbilə – xalq – millət*" hiyerarxiyasından fərqli bir mahiyyətdədir. (2, s. 78) Bu səbəblə də müasir millət təfəkküründə ortaq vətəndaşlıq hüququ və iqtisadi faktorlar kimi ana məsələlər Gumilyovun etnos anlayışında mühüm yer tutmaqdadır. Misal üçün, hər hansı bir fərdin istər milli-dövlətin (*nation-state*) vətəndaşı, istər feodalın təbəəsi, istərsə də steplərdə yaşayan köçəri tayfaların nümayəndəsi olsun, o fərd yenə də təbiət sistemində daxil olan və etnik mənsubiyyətini qoruyan etnosun bir nümayəndəsi olaraq

Tarix və onun problemləri, № 3 2011

qalacaqdır. Cəmiyyətlər feodalizm, kapitalizm kimi fərqli ictimai quruluşlara sahib olsalar da etnoslar üçün eyni kateqoriyalar dailində düşünmək mümkün deyildir. (2, s. 47)

Nəticə etibarı ilə "millət" də etnik göstəricilərdən biri olaraq görən Gumilyov, "dövlət" anlayışına da fərqli yanaşmaqdadır. Burada bir xatırlatma etməyimiz yerində olacaqdır ki, klassik Avrasiyacılıq hər bir mədəniyyətin özünəməxsusluğunu önə çıxarmaqdaydı. Gumilyov da klassiklərin ənənəsini davam etdirərək "dövlət" anlayışına eynilə onların nöqtəyi nəzərindən, yəni mədəniyyət prizmasından baxmaqdadır. Onun buradakı görüşünə görə, tarixdə fərqli mədəniyyətlər bir-birindən fərqli dövlət və dövlətçilik anlayışları ortaya çıxarmışlardır. Məsələn, Çindəki "go" ideyası qətiyyənlə İngilis "state"nə və ya Fransız "etat"na, yaxud da Latın "imperium" və ya "respublica"sı da İran "şahlığına" və ya Mongol "xorda"sına bənzəməməkdədir. (2, s. 62)

Nəticə etibarı ilə Gumilyovun tarixə baxışında əsas dinamik element etnosdur. Etnoslar, insanların dinamik sistemidir. Bu, insan fəaliyyətlərinin, adət-ənənələrinin, jeopolitik mühitlə, ətraflarındakı digər etnoslarla olan əlaqələrin və Gumilyovun ifadəsi ilə "sistemin inkişafında qəti determinant meyillərin", yəni passionar impulsların nəticəsidir. (2, s. 100) Gumilyov, passionarlığı təbiətin mistik və anlaşılmaz gücləri ilə əlaqələndirməkdədir. Passionarlıq, tarixi hərəkətə keçirən gücdür.

Gumilyov, passionar təsir vasitəsilə insanlarla coğrafiya arasında qarşılıqlı və güclü mistik bir münasibətin olduğu qənaətinədir. Bu mənada etnos, köklərini (məşşəyini) coğrafiyadan almaqdadır. Ona görə də hesab etməkdədir ki, qlobal miqyasda çox fərqli təbii landşaft xüsusiyyətləri mövcud olduğundan etnosların bu landşaftlara uyğunlaşmasının fərqli modelləri ortaya çıxıb inkişaf etmişdir. (8, s. 82)

Qeyd olunduğu kimi Gumilyovun tarix görüşündə etnik göstəricinin əsas müəyyən edici faktoru "davranış stereotipləri"dir. Bu mənada Gumilyovun tarixə baxışı və "etnos" məfhumunu analiz etməsi mahiyyət etibarı ilə sosial-psixoloji bir təhlildir. Bu baxımdan da nəticə etibarı ilə də bir mədəniyyət təhlilidir. Burada Gumilyov ilə Maks Veberin metodologiyaları arasında bənzərlik diqqəti cəlb etməkdədir. Veberin din və iş (çalışma) arasındakı münasibətlərə dayanan sosioloji analizlərinə bənzər şəkildə Gumilyov da analizlərini tarix və etnos fenomenləri arasında qurmuşdur. Dinin özü isə Gumilyovun təhlillərində etnosun davranış stereotiplərini gücləndirən bir faktor kimi nəzərdən keçirilməkdədir.

Nəticə

Gumilyovun etnogenez nəzəriyyəsində irəli sürdüyü görüşlər, 1920-ci illərdə müxacirətdə yazıb-yaratmış olan klassik Avrasiyacıların tarix fəlsəfəsinə uyğundur və onu daha da zənginləşdirmişdir. Bilindiyi kimi, Gumilyov özünün "axırncı Avrasiyacı" olaraq adlandırılmasına da etiraz etməmişdir. Rusiyadakı "Tatar əsarətini" Mongol-Tatarların və Rusların ortaq düşmənlərinə qarşı hərbi ittifaqı olaraq görməsi onun əsas tarix görüşünü təşkil etməkdədir. Bu mənada yazılarında Cingiz Xana böyük rəğbət göstərməkdədir. Ruslarla Tatarların ortaq tarixi mənfəətlərə sahib olmaları haqqında yazdıqları onun dəgər önəmli fikirləridir. Gumilyovun daim diqqət mərkəzində saxladığı əsas məsələlərdən biri də, xüsusilə, Avropamərkəzci tarix araşdırmalarında dəyər verilməyən steplərdəki köçəri tayfalara məxsus mədəniyyət formalarının üstünlüklərini vurğulamasıdır. Bu mənada onun nəzəriyyəsi köçəri xalqların vəhşi və barbar olduqları haqqında yaradılan "qara piyara" qarşı bir mübarizədir. Gumilyov, köçəri xalqların sülhpərəst olduqlarına və onların mədəniyyətlərinin də yaradıcı xüsusiyyətlərinə dair sonsuz inam bəsləməkdədir.

ƏDƏBİYYAT

1. Lev Gumilyov, "Ya, russskiy chelovek, vsyu jizn' zaşışayuşayu tatar ot kleveti", Chernaya Legenda, **Druzya i nedruzya Velikoy stepi**, Ekopros, Moskova, 1994.
2. Lev Gumilyov, **Etnogenez i Biosfera Zemli**, İzdatelstvo Leningradskogo Universiteta, Leningrad, 1989.
3. Lev Gumilev, **Etnogenez Halkların Şekillenışı Yükseliş ve Düşüşleri**, çev. D. Ahsen Batur, Selenge Yay., İstanbul, 2004.
4. Robert Edward Norton, **Herder's Aesthetics and the European Enlightenment**, Cornell University, New York, 1991.

Tarix və onun problemləri, № 3 2011

5. Anthony D. Smith, **Küresel Çağda Milletler ve Milliyetçilik**, çev. Derya Kömürcü, Everest Yay., İstanbul, 2002.
6. Anthony D. Smith, **Myths and Memories of the Nation**, University Press, Oxford, 1999.
7. Lev Gumilyov, "Etno-Landşaftniye Regionu Evrazii Za İstoricheskii Period", Ritmi Evrazii, **Epokhi i Çivilizaçii**, Ekopros, Moskova, 1993.
8. Lev Gumilyov, "Etnogenez, Prirodniy Proçess", **Priroda**, No. 2, 1971.
9. Anthony D. Smith, **Ulusların Etnik Kökeni**, Dost Yay., Ankara
10. Eric Hobsbawm, **1870'den Günümüze Milletler ve Milliyetçilik**, Çev. Osman Akınhay: Ayrıntı Yay., İstanbul, 2006.
11. Vladimir Korenyako, "Etnonaşionalizm, kvaziistoriografiya i akademicheskaya nauka", **Realnost Etnicheskix Mifov**, ed., M.B. Olcott, A. Malaşenko, Gendalf, Moskova, 2000.
12. Peter Turchin, **Historical Dynamics, Why States Rise and Fall**, Princeton University Press, Princeton, 2003.

МАШДИ ИСМАЙЫЛОВ

*Представительство Фонда Гейдара Алиева
в Турецкой Республике*

политолог

e-mail: m14ismayilov@gmail.com

ТЕОРИЯ ЭТНОГЕНЕЗА ЛЕВ ГУМИЛЕВА С ЕВРАЗИЙСТВО ПРИЗМЫ

В данной статье, рассматривается теория этногенеза с точки зрения Евразийзма знаменитого в последние годы как в России и за рубежом этнолога, историка и географа Л. Н. Гумилёва. Здесь комментируется социально-философская система Гумилёва на основе идей классических Евразистов Н. Трубецкого, П. Савицкина и Г. Вернадкина. В статье основные теоретические взгляды Гумилёва исследует - концептуальные положения пассионаризма, этноса, нации, государства, и определение этих положений в соответствии с философией истории Евразийзма.

MASHDI ISMAYILOV

*Representation of Heydar Aliyev
Foundation in Turkey*

politolog

e-mail: m14ismayilov@gmail.com

LEV GUMILYOV'S ETNOGENESIS THEORY ON THE CONTEXT OF EURASIANISM

This paper examines the famous historicist, ethnologist and geographer L. N. Gumilev's ethnogenesis theory who has gained popularity both in Russia and abroad, from the point of view Eurasianist thought. Here, the social-philosophical system of Gumilev should be explained on the basis of Eurasianism's founding fathers N. Trubetskoy, P. Savitsky and G. Vernadsky's views. Paper also analyzes Gumilev's the most important concepts – passionarity, ethnos, nation, state and researches compatibility of these concepts with the Eurasianist philosophy of history.

Rəyçilər: dos. Dr. Barış Özdal, t.e.d. İ.M.Məmmədov

Uludağ Universiteti «Kamu Yönetimi Bölümü Siyasət Bilimi Anabilim Dalı» kafedrasının 05 iyun 2011-ci il tarixli iclasının qərarı ilə çapa məsləhət görülmüşdür (protokol № 095)